

Maddalena Lombardini Sirmen

violinistica — Tartinijeva učenica

Slobodan Žmikić, Rijeka

Zanimljivo je znati, da već u 18. stoljeću, vijeku silnog uspona guslačkog umijeća, vremenu velikih violinista-skladatelja, ima i žena virtuozica tog instrumenta. One su u koncertnim salonima oduševljavale ljubitelje glazbene umjetnosti, a i svojim kompozicijama za gusle davale su svoj doprinos razvoju glazbe.

Jedna od žena, koja se naročito istakla u ono doba, bila je Mlečanka Maddalena Lombardini.

U ono vrijeme, u stvari, postojale su u Veneciji četiri dobrotvorne ustanove za siromašne djevojke. To su bili zavodi gdje su one živjele po strogim pravilima, a u njima su pretežno učile glazbu. Ti su zavodi imali i zbor i orkestar sastavljen od samih djevojaka. Mlečani su ih nazivali »ospitali«, a bili su im dali čudna imena: »Ospitale dei Mendicanti«, »... degli Incurabili«, »... della Pietà« i »Ospitaleto a S. Giovanni e Paolo«. Ponegdje se ti zavodi u opisima Venecije u ono doba nazivaju i konzervatoriji. Kao nastavnici u njima djelovali su i mnogi znameniti glazbenici i skladatelji. Iz tih zavoda izašlo je nekoliko žena, koje su se istakle svojim djelovanjem na polju glazbe.

Vjerojatno najznačajnija od svih bila je Tartinijeva učenica Maddalena Lombardini, jedina žena među mnogobrojnim učenicama tog velikog umjetnika i pedagoga. Njege su, što je opće poznato, već za života nazvali »učiteljem nacija« s obzirom na učenike koji su mu dolazili iz svih krajeva Evrope. Točnosti radi moramo reći, da Tartini nije inače djelovao kao učitelj violine ni u jednom od navedenih četiriju zavoda.

Maddalena, koja je bila šticećenica »Doma prosjaka« (prema Englezu Burney taj je dom držao djevojke bez roditelja), u više je navrata s odobrenjem uprave izlazila iz svog zavoda da bi boravila u Padovi, gdje joj je Tartini pružao poduku.

Maddalena Lombardini rođena je Mlečanka, ali nije poznata godina njezina rođenja, niti bilo što o njezinoj obitelji. Može se zaključiti da su joj roditelji bili siromašni ljudi i da ih je već u ranoj dobi izgubila, kad se odgajala u takvom domu. Računa se da je rođena oko 1735. godine. U zavodu ona uči violinu i ističe se svojim sposobnostima. Zato joj uprava i dopušta da povremeno boravi vani da bi učila kod Tartinija, tada najboljeg violinista i pedagoga u Evropi. U tom višegodišnjem razdoblju njezinog učenja i Tartinijeve povremene poduke, taj veliki učitelj gusala upućuje joj dana 5. ožujka 1760. svoje znamenito pismo s veoma važnim uputama u sviranju. O tom pismu znaju gotovo svi učeni violinisti, a njegov sadržaj je zanimljiv i važan čak i za današnje guslače.

Uprava »Doma prosjaka« odobrava 16. rujna 1767. Maddaleni, nakon prethodno odbijene molbe, da definitivno napusti dom radi udaje za guslača i skladatelja Ludviga De Sirmena. Tada počinje njezina djelatnost violiniskog virtuozica.

Već slijedeće godine nalazimo Maddalenu Lombardini Sirmen s mužem u Parizu.¹ Dana 15. kolovoza u

dvorani poznate organizacije »Concert Spirituel« ona izvodi zajedno sa suprugom violinski koncert za dvije violine, koji su oni zajedno komponirali.

Iza tog njihovog prvog nastupa osvrta se na Maddalenino sviranje pisani su s mnogo oduševljenja. Navodi se da je ona čak slavnog Tartinija, da ima najistaknutiji talent, da je njezina violina Orfejeva lira u rukama jedne Gracije. Kaže se nadalje, da ljepota tonova, njezin ukus i lakoća njezina sviranja pridonose tome da ona bude među prvim virtuozičama na guslama. Drugi list naziva je Muzom koja dira Apolonu liru i navodi da se superiornosti njezinog talenta još pridodaje i šarm njezine osobe.

Maddalena koncertira zatim u četvrtak 8. rujna. Nakon izvedene muževljeve simfonije pod njegovim ravnanjem, ona svira jedan njegov violinski koncert.

U četvrtak 8. prosinca iste godine opet izvodi jedan njegov koncert, a u travnju 1769. još svira u Parizu.

Novine ne prestaju pisati hvalospjeve njezinom sviranju. Navode kako je ona prva osoba ženskog spola, koja postiže takav uspjeh na guslama i natječe se s velikim francuskim umjetnicima. Zaboravlja se pritom, da su ranije već nastupale neke druge violinistice. Znači da je Maddalena svojim sviranjem doista ostavljala tako dubok dojam, da su sve prethodne guslačice pale u zaborav.

Nakon nastupa u travnju 1769, uvijek u »Concert Spirituel«, ne nalazimo da ona djeluje više u Parizu. Izgleda da je otišla u Englesku, ali podaci o njoj više nisu tako pouzdani. Muzikolog Eitner iznosi, da je Maddalena u I. tromjesečju 1771. godine tijekom izvođenja jednog oratorija u kazalištu »Covent-Garden« za vrijeme pauze izvela jedan svoj vlastiti violinski koncert. Muzikolog Féris izvješćuje da je ona u Londonu ostavila najživlji dojam energičnošću i briljantnošću svog izvođenja. Burney također spominje, da je Maddalena u Engleskoj postigla velik uspjeh. Zauzima, međutim, podatak, s obzirom na njezine velike uspjehe kao violinistice, da je u travnju iste godine javno izvela jedan koncert na čembalu.

Godine 1772. nalazi se Maddalena opet u Parizu i u »Concert Spirituel« izvodi violinski koncert skladatelja Cirrija. U srpnju te godine pojavljuje se pak navodno kao pjevačica u »Kings Théâtre« u Londonu u operi »Buona figliuola« od Piccinija. Nepouzdanosti su međutim, podaci o njezinom nastupanju kao operne pjevačice. Izgleda da je kasnije, 1782. godine, išla radi pjevanja u Dresden, ali ne da pjeva u operi, već da primi mjesto pjevačice u dvorskoj kapeli. Zapravo, čitavo razdoblje života te zanimljive žene nakon njezinog djelovanja u Parizu do 1769. godine je opskurno, nema pouzdanih podataka ni o njezinim nastupima ni o njezinom kretanju.

Točno, međutim, znamo da je 1784. godine koncertirala u Rusiji, u Moskvi i Petrogradu.² Postoje podaci da je 13. veljače te godine nastupila u Moskvi

u kazalištu Petrovski, zatim na jednom koncertu u nekom odgojnom domu, a i na drugim koncertima. Dana 13. travnja i 7. svibnja te iste godine koncertirala je u Petrogradu, a Rusiju je napustila u mjesecu rujnu. Tamošnje novine nazivaju je »slavnom virtuoskinjom na guslama«. U Rusiji je ona izvodila svoje vlastite skladbe, a nastupala je i kao čembalistkinja i pjevačica.

Sigurno je, također, da je Maddalena Lombardini 1785. godine opet u Parizu. Pojavila se opet u »Concert Spirituel«. Međutim, sada je koncertna sala bila druga — kraljevski dvor preuzeo je raniju za svoje potrebe. Nova dvorana bila je slabije akustike i mnogo manje pogodna za koncerte. Ukus publike, a i način izvođenja violinskih kompozicija u međuvremenu su se također izmijenili. I druge žene su se do tada posvetile guslama. Nekoliko mjeseci prije ponovne pojave Maddalene (Mme Sirmen) koncertirala je s neprijepornim uspjehom Mme Gautherot-Deschamps. Sve su to bile okolnosti manje povoljne za novi nastup Maddalene.

O njoj pariske novine mjeseca svibnja 1785. pišu: »Gđa Sirmen, koja je ovdje nastupala prije 14 godina, ponovno se pojavila. Međutim, dojam koji je sada ostavila manje je povoljan.« Kritičar o njoj dalje piše: »Ona je zadržala načela odlične Tartinijeve škole, možda danas previše zaboravljene. Ona ima šarman-tan kvalitet tona, lijepi prstomet, svirku punu interesa i dražesti, čemu se još dodaju posebne draži njezinog spola. Njezin stil, međutim, isti kao pred 14 godina, danas je skrajnje zastario. Otkad su note zamijenile tonove, potezi snage pjevnice dijelove, virtuozi nastoje začuditi slušatelje svojom svirkom. A Mme Sirmen može šarmirati uho, ali ne izaziva čuđenje«. Treba priznati da to nije loša kritika, naprotiv, to je pohvalno priznanje dosljednosti te virtuoskinje u pridržavanju načela njenog velikog učitelja. Praksa ostalih virtuoza, kako izgleda, krenula je u stvari tada nepravilnim putem.

Iza tog nastupa u Parizu nema više podataka o Maddaleni. Ne znamo da li je napustila Pariz, kamo je krenula, gdje je završila, kada je umrla. Sve je to zasad potpuno nepoznato.

Maddalena Lombardini De Sirmen bila je i skladateljica. Od njezinih kompozicija neke su tiskane već za njezina života. Ona je komponirala 6 trija za 2 violine i čelo, 9 koncerata za violinu, 6 sonata i 6 dueta za dvoje gusle. Navodno je napisala i 6 koncerata za čembalo.

Njezino ime, već prema Tartinijevom pismu njoj upućenom, glasilo je Maddalena Lombardini. Charles Bouvet,³ koji je bio prvi biograf te violinistice, otkriva iz dviju njezinih tiskanih skladbi da se je ona zvala Maddalena Laura Lombardini Sirmen. Patricia Adkins Chiti, koja se bavi doprinosom žena glazbenoj umjetnosti, a istražuje isprave spomenutih četiriju mletačkih dobrotvornih zavoda za djevojke,⁴ navodi njezino ime kao Maddalena Lombarda ili Lombardo ili Lombardini Sirmen. Međutim, ne pruža nikakve

podatke za prva dva oblika Maddaleninog djevojačkog prezimena, pa ne znamo gdje ih je ona našla.

Nema dvojbe da je Maddalena bila odlična guslačica, kad je takvo oduševljenje izazivala u Parizu, gdje su inače nastupali najistaknutiji virtuozi onog vremena. Oduševljenje je izazivala, kao što je spomenuto, i u Engleskoj i u Rusiji. Nemamo, međutim, podataka o njenim uspjesima u Italiji prije odlaska u Francusku. Naime, ona je izašla iz svog obrazovnog zavoda u rujnu 1767. radi udaje, a u kolovozu 1768. pojavila se na koncertnom podiju u Parizu. Vjerojatno je kroz tu nepunu godinu dana nastupala u Italiji, ali konkretnih podataka dosad nemamo.

Sve do sada se uzimalo, da je ona nakon izlaska iz doma boravila u Padovi radi usavršavanja kod Tartinija, jer se nije znalo da je ona tijekom godina svog boravka u domu primala u razmacima od njega poduku. Nema konkretnih podataka o takvom njezinom boravku u Padovi nakon rujna 1767. godine.

Pa i za znamenito Tartinijevo pismo uzimalo se da joj ga je uputio kao gotovoj violinistici. Ne znamo na kojoj se razini umijeća sviranja ona tada nalazila, ali je pismo pisano 5. ožujka 1760, a Maddalena je tek 7 godina kasnije izašla iz svog doma, u kome je najviše učila glazbu i u njemu je izvodila.

Kao virtuoskinja ona je osim tuđih violinskih koncerata izvodila ponajprije koncerte svog supruga, pa koncerte koje su zajedno skladali, a na koncu svoje vlastite.

Maddalena Lombardini je danas potpuno zaboravljena i kao virtuoz i kao skladatelj, ali je njezino ime ostalo poznato guslačima cijeloga svijeta po spomenutom pismu, koje joj je Tartini napisao 1760. godine. To je pismo iza Tartinijeve smrti tiskano u više navrata, čak i zadnjih godina, a prevedeno je na razne druge jezike — osim jezika naših naroda. Jedan primjerak tog pisma (malo je dvojbena da li je to sam izvornik ili samo njegov prijepis) nalazi se u Pomorskom muzeju »Sergej Mašara« u Piranu, rodnom mjestu velikog Tartinija, kome je posvećena posebna prostorija.

Evo, to Tartinijevo pismo trajno oživljuje lik Maddalene Laure Lombardini De Sirmen, darovite guslačice, čije ime ostaje za sva vremena vezano uz velikog majstora, njezinog slavnog učitelja.

BILJESKE:

- 1) Charles Bouvet: *Une leçon de Giuseppe Tartini et une femme violoniste au XVIIIe siècle* — M. Senart et Cie, Paris, 1915.
- 2) Lev Ginsburg: *Giuseppe Tartini*, prijevod s ruskog na njemački jezik po Albertu Palmu, Eulenburg, Zürich, 1976.
- 3) djelo navedeno pod točkom 1)
- 4) Patricia Adkins Chiti: *Donne in musica*, Bulzoni Editore, Roma, 1982.

»FOND SV. CECILIJE«

U »Fond sv. Cecilije« uplatili su:

Dr. Stjepan Sirovec, subsidijar župe sv. Ivana, Zagreb, 10.000 din.

S. Vlasta Tadić, Zagreb, 1.000 din.

S. Paula Kljajić, Našice, 1.000 din.

S. Danijela Lisica, Blato na Korčuli, 1.000 din.

Darovateljima od srca zahvaljujemo.